

עיונים לשבת פרשת נח עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

יצר הרע

הרב שאולי גרינפלד

הבריאה וקובע³:

"וירא א-להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".

מה באה להוסיף המילה 'מאד'? אומר המדרש⁴:

"נחמן בשם ר' שמואל הנה טוב מאד זה יצר טוב, והנה טוב מאד זה יצר הרע, וכי יצר הרע טוב מאד הוא!? אתמהא! אלא שאלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד בנים, וכן שלמה אומר⁵: "כי היא קנאת איש מרעהו".

הבריאה מעמידה בפני האדם אפשרויות רבות. אך האדם אשר 'יסודו בעפר', נוטה למנוחה ועצלנות. בכדי שהאדם יזיז את עצמו ויפתח את העולם, הוא צריך כח מספיק חזק, שיצליח 'לנער אותו מעפרו' ולגרום לו לקום ולעבוד. הכח הזה הוא היצר הרע.

הקנאה התאוה והכבוד, הם 'מנועי דחף' עוצמתיים שמגלגלים את כל קורות ימי האדם. בלעדיהם היינו נשארים בתקופת האבן...

כשאדם רואה שלחבר שלו יש אשה וילדים, עבודה ומעמד, בית גדול ומכונית חדשה, הוא רוצה שיהיה לו גם. כיון שהוא רוצה שיהיה לו גם, גם הוא מתחנן, גם הוא יוצא לעבוד, גם הוא... וכך העולם הולך ונבנה ומתפתח.

אך מצד שני, הרי חכמינו כבר הזהירו אותנו⁶:

"רבי אליעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציין את האדם מן העולם".

וכי מי הוא שאינו יודע כמה הרס ונזק מביאים המידות המושחתות הללו, לאדם עצמו ולמרקם החברתי בכלל!

רע מנערו

לאחר המבול, מקריב נח קרבנות לה', והקדוש ברוך הוא מתחייב שלא להביא עוד מבול לעולם. וכך כתוב¹:

"ויבן נח מזבח לה', ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור, ויעל עלת במזבח. וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לה האדם רע מנערו, ולא אסף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי".

הקדוש ברוך הוא מנמק את החלטתו שלא להביא עוד מבול לעולם, בכך ש'יצר לב האדם רע מנערו'. וכתב שם רש"י²:

"מנערו - מנערו כתיב, משננער לצאת ממעי אמו, ניתן בו יצר הרע".

מציאותו של היצר הרע כמלווה של האדם מאז לידתו, מובאת כאן בהקשר חיובי - זו הסיבה לכך שלא יהיה מבול. אבל במבט מעמיק יותר, זו אמירה פסימית ומלאת יאוש: 'ככה זה האדם, איך שהוא נולד יש לו יצר הרע, עכשיו למה כבר אפשר לצפות?'

באמת, אם טענה זו היתה מושמעת על ידי איזה שהוא 'צופה מבחוץ', היה לה מקום רב. אך למרבה הפלא מי שעומד מאחורי הדברים, הוא הבורא בכבודו ובעצמו! ואם כן התמיה גדולה: כיון שהבורא ידע מה המשמעות הנוראה של נתינת היצר הרע לאדם, בשביל מה עשה כך?!

תפקידו של היצר הרע

בסיום ששת ימי המעשה, מסכם הקדוש ברוך הוא את

1	בראשית ח כ - כ"ב.	3	בראשית א, ל"א.
2	על פי ירושלמי ברכות פרק ג' הלכה ה. וראה גם בבבלי סנהדרין צ"א:.	4	בראשית רבה בראשית פרשה ט.
		5	קהלת ד, ד.
		6	אבות ד, כ"א.

הודעת דרך ההנהגה של ה' בעולם: האדם קיבל את היצר הרע, בכדי שיגרום לו לעבוד ולפתח את העולם. אלא שכיון שיש לאדם יצרים, ואנשים המעלה מועטים הם, אך צפוי הוא שיהיו חטאים ונפילות, ואין סיבה להחריב בשל כך את העולם.

הקרבות

אלא שעדיין יש לשאול: התורה אומרת, שהקדוש ברוך מחליט שלא לשוב ולהביא מבול לעולם, רק לאחר שנח מקריב קרבות במזבח: 'וירח ה' את ריח הניחוח, ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה! מפני מה הדברים תלויים זה בזה?

נראה שהתורה באה ללמד אותנו, שהדרך של האדם להתמודד עם המציאות של היצרים והנפילות, היא החזרה בתשובה, ושמירת הקשר עם הקדוש ברוך הוא. הקרבן הוא הדרך המעשית שנתנה התורה לחוטא כדי לכפר על חטאו, ולשוב ולהעלות את נפשו למעלות רוחניות גבוהות. ולכן הבאת הקרבן חייבת להיות מלווה בחזרה בתשובה, כפי שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה¹³:

"וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאים קרבנותיהם על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתוודו".

הקרבן מלווה את תהליך התשובה והתיקון. האדם עלול לחטא, אך ניתנה לו האפשרות לקום, לשוב בתשובה, להתוודות על חטאו, ולשוב ולהתקרב אל בוראו.

הרי שמצד אחד היצר הרע מקיים את העולם, אך מצד שני היצר הרע גם מחריב את העולם.

הרמב"ם בהקמתו לפירוש המשניות, מבאר את מטרת הבורא ביצירת המצב המורכב הזה. ראשית, מבאר הרמב"ם כיצד על אדם המעלה להתייחס ליצרים אשר הוא מוצא בקרבו⁷:

"עם השגת המושכלות⁸, חובה לנטוש את ההגזמה בתענוגות הגופניות, כי במושכל ראשון ישיג⁹ שהרס הנפש בבניין הגוף, ובניין הגוף בהרס הנפש. לפי שאם היה האדם רודף אחר התאוות, ומעדיף את החושניות¹⁰ ושעבוד שכלו לתאוותו, ונעשה כבהמות... שאין בדמיונם אלא האכילה והשתייה והבעילה, הרי אז לא יוכר בו הכח הא-להי, ויהיה אז כחומר בודד צולל בים..."

הרצוי, הוא הוא שהאדם ידע לרסן את תאוותיו, ולהתנהל בעולם לפי צו שכלו. גם מהצדיק לא דורש הרמב"ם לעזוב את העולם והנאותיו, אלא רק שלא להגזים בהם. וכפי שממשיך הרמב"ם וכותב¹¹:

"ראשית חכמה שלא יקח אדם מהתענוגות הגופניות אלא כדי קיום הגוף".

הנהגה רצויה זו, איננה מעשית אצל רוב בני האדם. אך גם זאת לא נעשה במקרה:

"אלו היו כל בני אדם למדנים מתפלספים, היה העולם אבד, והיה האדם כולה¹² ממנו בזמן קצר, לפי שהאדם חסר מאד, זקוק לדברים רבים. והיה מוכרח ללמוד חרישה וקצירה ודישה וטחינה ובישול... ולא יספיקו חיי מתושלח כדי ללמוד כל המלאכות שאדם זקוק להם בהכרח למען קיומו".

כאמור, היצר הרע מקיים את העולם. ולכן אם בעולם היו רק 'אנשי מעלה' המושלים ביצרם, לא היה מי שיקדם את העולם, וגם הצדיקים עצמם לא היו יכולים להתקיים.

ומכאן, שהאמירה האלוקית, שאין עוד עניין להביא מבול, כיון ש'יצר לב האדם רע מנעריו', איננה ביטוי ליאוש, אלא